

Ida Bakke

Barn og unge med skadelig seksuell atferd

«Barn med skadelig seksuell atferd. Årsaker og forebygging».

Bacheloroppgave i Bachelorstudier i barnevern

Veileder: Anne Grytbakk

Mai 2022

Ida Bakke

Barn og unge med skadelig seksuell atferd

«Barn med skadelig seksuell atferd. Årsaker og forebygging».

Bacheloroppgave i Bachelorstudier i barnevern
Veileder: Anne Grytbakk
Mai 2022

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosialt arbeid

Kunnskap for en bedre verden

Forord

Vi må identifisere, vurdere og gi respons på seksuell atferd som vekker bekymring.

(Seksuellatferd, u.å.)

SAMMENDRAG

Barn og unges seksualitet har stor variasjon og det kan være vanskelig for personer som arbeider med barn å vurdere hva som er normalt og hva som er en skadelig seksuell atferd. Barns seksuelle utvikling er like naturlig og viktig som all annen utvikling. Barn og unge med en skadelig seksuell atferd er skadelige både for seg selv og for de som utsettes. Barn som utfører seksuelle handlinger mot et annet barn, er like skadelig som når det er en voksen over griper. Skadelig seksuell atferd er et forholdsvis nytt samfunnsproblem, også innenfor barnevernet.

Gjennom litteratur og forskning har jeg forsøkt å se om det er tydelige årsaker for at barn og unge utvikler en skadelig seksuell atferd og det viser seg at det er komplekst. Forskningen viser at omsorgssvikt, problemer på ulike plan og traumer i ung alder kan være faktorer som utløser en skadelig seksuell atferd. Dette er allikevel ikke entydig, andre sårbarhetsfaktorer kan også ha en betydning. Jeg har også sett nærmere på forebygging av skadelig seksuell atferd. Basert på forskningen jeg har brukt kan det tyde på at tidlig intervensjon og utredning med denne gruppen vil være forbyggende mot senere utøvelse av skadelig seksuell atferd.

ABSTRACT

There is variation in the sexuality of children and young people and it can be difficult to assess what is normal and what is harmful sexual behaviour. Children's sexual development is as natural and important as any other development. Children and young people with harmful sexual behaviour are harmful both to themselves and to those who are exposed. Children who perform sexual harmful acts against another child are just as harmful as when adults abusing children. Harmful sexual behaviour is a relatively new societal problem, also within child welfare.

Through literature and research, I have explored if there are clear reasons why children and young people develop harmful sexual behavior, and it turns out that this is complex.

Research shows that neglect, problems at various levels and trauma at a young age can be factors that trigger harmful sexual behaviour. However, this is not unequivocal, and other vulnerability factors may also be significant. I have also looked more closely at the prevention of harmful sexual behavior. The research I have utilized indicates that early intervention and investigation with this group will be preventive against later practice of harmful sexual behavior.

Innholdsfortegnelse

1.	INNLEDNING	S.4-7
1.1.	BAKGRUNN FOR VALG AV TEMA.....	S.4-5
1.2.	PROBLEMSTILLING OG AVGRENSING.....	S.5
1.3.	FORMÅL MED OPPGAVEN.....	S.6
1.4.	BEGREPSAVKLARING.....	S.6
1.4.1.	BARN OG UNGE.....	S.6
1.4.2.	SKADELIG SEKSUELL ATFERD.....	S.6
2.	VALG AV METODE	S.7
3.	FAGLIG KUNNSKAP	S.7-12
3.1.	HISTORIENS SYN PÅ BARNE SEKSUALITET.....	S.9
3.2.	BARNES SEKSUALITET.....	S.9-10
3.3.	0-5 ÅRS ALDEREN.....	S.10-11
3.3.1.	NORMAL SEKSUELL ATFERD.....	S.10
3.3.2.	BEKYMINGSFULL/PROBLEMATISK SEKSUELL ATFERD.....	S.10
3.3.3.	SKADELIG SEKSUELL ATFERD.....	S.11
3.4.	6-12 ÅRS ALDEREN.....	S.11
3.4.1.	NORMAL SEKSUELL ATFERD.....	S.11
3.4.2.	BEKYMINGSFULL/PROBLEMATISK SEKSUELL ATFERD.....	S.11
3.4.3.	SKADELIG SEKSUELL ATFERD.....	S.11
3.5.	AVDEKKING AV SSA.....	S.12
4.	LITTERATURSØK	S.12-14
4.1.	STUDIENS TROVERDIGHET.....	S.12
4.2.	KILDEKRITIKK OG KILDENES PÅLITELIGHET.....	S.13
4.3.	DATAINNSAMLING.....	S.13
4.3.1.	TABELL 1.....	S.13-14
5.	ANALYSE AV ARTIKLENE OG METODE	S.15-20
5.1.	HVA ER FELLES OG ULIKT MED ARTIKLENE?.....	S.16
5.2.	SAMMENDRAG AV FORSKNINGSARTIKLENE.....	S.16-20
6.	DRØFTING/DISKUSJON	S.20-26
6.1.	HVILKE ÅRSAKER/HVA KAN FORKLARE HVORFOR NOEN BARN UTVIKLER EN SKADELIG SEKSUELL ATFERD?.....	S.20-23
6.2.	FOREBYGGING OG BEHANDLING AV SKADELIG SEKSUELL ATFERD...S.23-25	
7.	AVSLUTNING/KONKLUSJON	S.26
8.	LITTERATURLISTE	S.27-29

1. Innledning

Seksuelle overgrep er noe som ofte forbindes med overgrep som utføres av voksne, men seksuelle overgrep utføres også av barn og unge og dette hører vi generelt lite om. Det er viktig at barn og unge med en slik atferd møter kompetente fagfolk som kan gjennomføre en kartlegging og bidra med faglig god oppfølging (NKVTS, u.å.). For å utarbeide riktig behandling/hjelp til disse barna er det nødvendig å vite nok om barnets bakgrunnshistorie og karakteristika. Skadelig seksuell atferd er et stort problem hos barn og unge. Hele 30-50% av alle overgrep mot barn og unge begås av barn og unge. Vi må kartlegge hva som er aldersadekvat og hva som er problematisk seksuell atferd for å se hvor grensen går (Helsenorge, 2022). Jeg vil se på om det finnes årsaker knyttet til utvikling av seksuell skadelig atferd, hvordan dette kan forbygges og med denne bacheloroppgaven prøve å bidra til ny kunnskap rundt temaet. I mange av sakene med SSA (skadelig seksuell atferd) er barnevernet den koordinerende instans. I tillegg til koordinering har barnevernet også en nøkkelfunksjon når det gjelder kartlegging og oppfølging av barna det gjelder. En tidlig innsats for barn med SSA vil kunne utgjøre en stor forskjell for den bekymringsfulle eller problematiske seksuelle atferden barnet har. Forskning viser at en stor andel av barna med SSA i oppveksten har blitt utsatt for psykisk og fysisk vold, omsorgssvikt og /eller seksuelle overgrep (NKVTS, u.å.). Jeg vil se om dette stemmer overens i artiklene jeg bruker i min bacheloroppgave.

1.1. Bakgrunn for valg av tema

Jeg har utarbeidet denne problemstillingen med grunnlag i at jeg mener det har stor relevans for min bachelor i barnevern og min yrkesrolle som barnevernspedagog. SSA er et tema jeg ønsker kompetanseheving i og jeg mener dette er viktig når man skal jobbe med barn og unge; spesielt innenfor barnevernstjenesten. Kompetanseheving rundt SSA vil gi meg en bredere forkunnskap i møte med barn og unge med problematikk rundt seksualitet. Jeg vil prøve å vinkle denne forskningen fra et barnevernsfaglig perspektiv og videreformidle ny kunnskap til barnevernspedagoger. Barnevernsansatte har en sentral rolle i møte med barn med SSA, og det er derfor viktig å mestre sin rolle som konfliktløser og veileder rundt barnets situasjon (NKVTS, u.å.). Ifølge Amundsen (2018) blir ungdom som har begått seksuelle overgrep ofte plassert i institusjoner under barnevernets omsorg. Dette gjør det desto viktigere at vi som barnevernspedagoger vet mer om dette temaet og hvordan vi kan forebygge det.

I mitt femte semester på studiet var jeg i en fire måneders praksisperiode på en barnevernsinstitusjon. Under denne praksisperioden fikk jeg min første erfaring rundt problematikken i forhold til SSA. Praksisen min var på en barnevernsinstitusjon som tar imot barn og unge i alderen 12-18 år, og jeg fikk mange nye opplevelser og «utfordringer». Jeg møtte barn og unge med ulik utfordrende atferd. Det var atferden til en ungdom jeg la spesielt godt merke til og dette var en gutt på 13 år. Denne ungdommen hadde en ekstrem fremtredende seksuell atferd, og han utførte blant annet et seksuelt overgrep på en annen ungdom på institusjonen som også var mindreårig. Han hadde et veldig seksuelt verbalt språk både til de andre ungdommene og til oss ansatte. Eksempler på dette var at han kalte oss «sexy» eller «hore». En slik seksuell atferd på et så ungt menneske var nytt for meg og har hatt stor innvirkning på valget mitt av tema. Hva er grunnlaget for at et barn eller en ungdom utvikler en slik oppførsel? Er det noe som trigger dette barnet i å utføre en slik atferd? Hovedoverskriften min er «Barn og unge med skadelig seksuell atferd». Ut ifra dette temaet har jeg valgt å spisse problemstillingen min til å finne ut om det er utpekende årsaker til at noen barn og unge utvikler en skadelig seksuell atferd og se nærmere på hvilke forebyggingsmetoder som finnes.

1.2. Problemstilling og avgrensning

Problemstillingen min er som følger:

«Barn med skadelig seksuell atferd. Årsaker og forebygging».

Jeg vil undersøke om det er visse faktorer som kan være årsaken til at enkelte barn og unge utvikler SSA. Jeg vil også se nærmere på hvilke forebyggingsmetoder som brukes for å forebygge en slik atferd. Oppgaven vil også legge vekt på om det finnes forskning som viser at behandlingen fungerer; stopper /minsker den skadelig seksuelle atferden etter behandlingen? For å avgrense oppgaven har jeg valgt å utelukke barn over 16 år, altså ved den seksuelle lavalderen i Norge. Den seksuelle lavalderen er til for å beskytte barn og ungdom mot overgrep utført av voksne og den skal i tillegg beskytte barn og unge fra å ha sex før de selv kjenner de er klare for det (Barneombudet, u.å.). Andre temaer som hadde vært interessant å se nærmere på innen denne konteksten er seksuelle overgrep på tvers av generasjoner og i nære relasjoner og hva skjer når et barn forgriper seg på et barn, når begge er ofre?

1.3. Formål med oppgaven

Formålet med denne bachelor oppgaven er å skape en større forståelse og kunnskap om hvordan barn kan utvikle SSA. Jeg mener SSA burde bli mer belyst slik at allmennheten blir mer informert og temaet mer kjent. Kunnskapsformidling rundt SSA vil gjøre det enklere å forebygge, oppdage og forhindre at slik atferd utvikles. I tillegg har oppgaven som formål å finne ut hva som tilbys for disse barna for å forebygge denne atferden fra et barnevernsfaglig perspektiv. For å skape en helhetsforståelse i teksten vil jeg knytte teori til eksempler som blir brukt. Jeg vil også senere i oppgaven dra inn mitt eget eksempel som jeg nevnte under avsnittet om valg av tema. Oppgaven skal også hjelpe meg å se hvor skillet går mellom aldersadekvat, problematisk/bekymringsverdig og seksuell skadelig atferd. Jeg har under mitt studieforløp fått lite kunnskap rundt SSA og finner begrenset med stoff på norsk forskning rundt temaet. På grunn av dette har jeg også et ønske om å spre kunnskapen jeg tilegner meg gjennom denne oppgaven med andre som interesserer seg for dette temaet.

1.4. Begrepsavklaring

1.4.1. Barn og unge

Barn og unge er i Norge definert som personer under 18 år, som vil si under myndighetsalder. Dette er i tråd med FNs konvensjon om barns rettigheter og norsk lov (Barnekonvensjonen, 2003). I denne oppgaven har jeg valgt å begrense begrepet barn opp til 16 år, som vil si under den seksuelle lavalderen.

1.4.2. Skadelig seksuell atferd

SSS kan beskrives som krenkende, grenseoverskridende, overdreven, hemmelighetsfull, tvangspreget, truende eller regrederende. Seksuell atferd hos barn kan være skadelig eller problematisk om:

- Atferden er preget av hemmelighold
- Det er bruk av tvang og trusler
- Atferden øker selv om den blir forsøkt stanset
- Det mangler samtykke
- Det er skeivfordeling på modningsnivå, alder og maktforhold på de involverte
- Den utsatte sitter igjen med negative følelser

(seksuellatferd.no, u.å.)

2. Valg av metode

I denne oppgaven har jeg valgt å benytte meg av litteraturstudie. Ett litteraturstudie vil si at jeg vil anvende både forskning og teori for å belyse problemstillingen. I ett litteraturstudie studerer man det som allerede er skrevet og undersøkt. Materialet og kunnskapen finnes allerede i forskningsartikler og bøker. Disse finner jeg frem til ved å søke i ulike databaser. I ett litteraturstudie skapes ikke ny kunnskap, men det kan komme nye syn og oppfatninger på det som allerede finnes ved å knytte ulike artikler, kunnskap og undersøkelser sammen. Gjennom å bruke litteraturstudie organiseres kunnskap gjennom å søke, samle, vurdere og sammenfatte den allerede eksisterende kunnskapen. Ved bruk av en slik metode skaper man en oversikt over kunnskapen som finnes og dette kan føre til at man kommer ett steg videre i forskningen rundt temaet (Støren, 2013, s.13-16).

Metode er den fremgangsmåten man har brukt for datainnsamlingen i oppgaven og på hvilken måte man tolker, analyserer og kategoriserer disse. I ett litteraturstudie anvendes som nevnt tidligere eksisterende kunnskap som vi finner i vitenskapelige artikler, men man kan også anvende stoff som finnes i lærebøker. Bøker som ligger inn under akademiske sjangre har masse god relevant kunnskap, men man kan se i disse bøkene at de ofte gjengir faglige argumenter, teorier og forskningsresultater. Dette kan gjøre det vanskelig å se eksakt hvordan argumentene er underbygd (Støren, 2013, s.37).

Presentasjon av funnene jeg gjorde i datanalysen legges frem i tabell 1 senere i oppgaven. Jeg vil også komme med et kort sammendrag av hver av artiklene. Ved å systematisere kunnskapen vurderer, samler og konsentrerer man dem (Støren, 2013, s.17).

3. Faglig kunnskap

I denne delen av oppgaven skal jeg belyse relevant litteratur og deretter ta for meg ulike teorier som jeg kommer til å benytte meg av for senere drøfting av problemstilling i oppgaven: «*Barn med skadelig seksuell atferd. Årsaker og forebygging*».

For å finne ut om det er noen årsaker som er med på at barn og unge utvikler SSA må vi skille mellom aldersadekvat og skadelig seksuell atferd. Man må se på hva som er normalt for den aldersgruppen barnet er i og hva som skiller normal atferd mot skadelig seksuell atferd.

Mange kan ha en forståelse om at det bare er pedofile, «ukjente menn» som utfører seksuelle overgrep på barn og unge og dersom et barn selv utfører slike handlinger blir det begrunnet med uskyldig utforskning og nysgjerrighet, og at oppførselen vil forsvinne med alderen (Ingnes & Kleive, 2011, s.20).

Ifølge Margrete Eide Aasland (2020, s.4) setter vonde opplevelser knyttet til seksuelle handlinger og seksualitet seg i kroppen hos barn og at det er vanlig at disse vonde hendelsene kommer til uttrykk senere i livet igjennom psykiske utfordringer eller som smerte i kroppen.

På oppdrag fra Barne- og likestillingsdepartementet har Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (forkortet som NKVTS) hatt som oppgave å kartlegge behandlingstilbudet til barn og unge som er utsatt for og som utøver seksuelle overgrep og vold. Denne rapporten har som formål å få en oversikt over de ulike behandlingstilbudene som finnes for barn og unge med problematisk eller skadelig seksuell atferd (Nasjonalt Kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, 2017, s.4).

I undersøkelsene gjort i denne rapporten ser man at ingen av landene som ble undersøkt har klart å etablere offentlige landsdekkende strukturer som skal til for å sikre at alle barn og unge får likeverdig behandling med SSA (NKVTS, 2017, s.11). Dette samsvarer ikke til Barnevernsloven generelle formål og virkeområdet som er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres utvikling og helse, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid (Barnevernsloven, 1992, § 1-1).

Regjeringen vår la i 2020 frem et tillegg med et formål om å fremstille et lavterskeltilbud med et helhetlig behandlingstilbud for barn og unge står i fare for å utøve problematisk eller skadelig seksuell atferd mot andre barn og unge. I september 2020 ble det opprettet et hjelpetilbud på nett: *Det finnes hjelp* (detfinneshjelp.no). Dette er et lavterskeltilbud for mennesker over 18 år som står i fare for å utføre seksuelle handlinger mot barn eller at de innehar en seksuell interesse for barn. Forskning viser at 30-50% av alle seksuelle overgrep på barn og unge begås av personer som selv er under 18 år. Med bakgrunn i denne statistikken forsto regjeringen at det også var behov for å utrede et lavterskeltilbud for barn og unge for å forebygge SSA (Det kongelige Helse- og Omsorgsdepartementet, 2020). Ved hjelp av et lavterskeltilbud til disse barna kan man iverksette tiltak som forhindrer og forebygger en problematisk eller skadelig seksuell atferd. Det viktigste for å kunne forme et tiltak for å forebygge er å inneha nok kompetanse til å forstå når atferden anses som problematisk

(Skundberg, 2020). Man må kunne nok om forskjellen mellom aldersadekvat seksuell atferd og krenkende og skadelig seksuell atferd. Man må ha kunnskap om hva man skal se etter for å avdekke/utelukke SSA. Jeg vil nå sette søkelys på de ulike seksuelle «fasene» et barn kan ha for å skape en større bevissthet på hva som er normalt og hva som kan være problematisk. Dette vil gjøre det enklere å avdekke, forebygge og forhindre senere overgrep.

3.1.Historiens syn på barns seksualitet

Tidlig på 1900 - tallet kom Sigmund Freud med en tankemåte/ide som endret synet på at barndommen skulle være fri for seksualitet. Freuds tankemåte var at barns seksuelle atferd skulle være normalisert, samtidig som han ikke så på barn seksualitet som noe hensikt i seg selv. Freuds tanker ble utfordret av Charlotte Bühler på 1930-tallet; hun hevdet at barn og voksnes seksuelle handlinger ikke trengte å ha samme betydning. Bühler mente at i barns seksualitet var det mer utforskning av sanser og kropp, som trengte regulering slik som i annen lek. Bühler mente også at barns seksualitet har en egenverdi og at den ikke har noe med voksnes seksualitet å gjøre eller at den kan vurderes i lys av det. Barn seksualitet er kompleks og har en funksjon i barnets utvikling og liv (Skundberg, 2020).

Før i tiden, for ca 40-50 år siden, var barn mye mer overlatt til seg selv og de lærte av og om hverandre uten de voksnes fortolkninger og styringer. De yngre barna lærte mer av de eldre barna. De voksne begynte i større grad å overvåke barnas seksuelle leker med en tanke om å beskytte etter at det ble kjent at barn også utøver seksuelle overgrep på barn (Langfeldt, 2000). Man kan undre seg over Freuds tankemåte om det ikke seksuelle barnet fremdeles ligger rotfestet i manges tankeliv. Mange kan fortsatt ha en oppfatning om at barn er uskyldige og at barns handlinger eller følelser ikke kan være seksuelle. Dette uskyldsidealet kan gjøre det vanskelig å forstå at seksualitet er en del av et barns normale utvikling (Skundberg, 2020).

3.2.Barns seksualitet

Når er barn blir født har det allerede seksualiteten i seg og hudkontakt er den nyfødtes første og viktigste stimuli. Det er viktig at vi voksne ikke forveksler barns seksuelle lek med vår seksualitet. Barns seksuelle lek er en del av deres utvikling (Aasland, 2015). Det som kan anses å være en seksuell forstyrret atferd hos voksne kan være en naturlig seksualitet hos et barn (Langfeldt, 2000). Et eksempel på dette kan være at en voksen mann drar ned buksen og

sier til en arbeidskollega at han også må dra ned buksen så de kan se på hverandres kjønnsorgan. Dette ville nok blitt betraktet som unormal seksuell atferd. Men om den samme situasjonen hadde oppstått i et rom i barnehagen, mellom to gutter på 5 år, hadde det blitt betraktet som normalt da barna seg imellom bruker dette som utforskning.

Det er viktig at vi voksne forstår at barn ikke vet hva seksualitet er når de er i utforskningsstadiet. Det vil derfor være like naturlig for et barn å utforske kjønnsorganet som alle andre deler av kroppen. Normalen rundt seksualitet påvirkes av samfunnet. Hva som er normalt, har endret seg betraktelig gjennom historien. Vi mennesker har også en tendens til å anse seksualitet som vi selv «misliker» som unormal eller at den er avvikende (Langfeldt, 2000). For at et barn skal utvikle en sunn seksuell atferd er det grunnleggende at barnet omgås stabile og trygge voksne som kan støtte dem (Aasland, 2020, s.8; Hegge, 2011).

Seksuell atferd blir ofte inndelt i tre grupper: sunn, problematisk og skadelig. Den sunne seksualiteten er naturlig og ufarlig, den problematiske anses som bekymringsfull og den skadelige krever umiddelbar reaksjon (Skundberg, 2020; Aasland, 2015). Jeg vil nå gå inn på de tre ulike gruppene i ulike alderstrinn.

3.3. 0-5 års alderen

3.3.1. Normal seksuell atferd betegner barn seksualitet som spontan, sunn, eksperimenterende og nysgjerrig. Den samsvarer med barn på lik alders modenhet og utvikling. I denne aldersgruppen er det normalt at barn rører eller gnir på eget underliv når de skifter bleie, er spente, hviler, er redde og/eller opphisset. Det er også normalt at barn i denne aldersgruppen utforsker forskjellene på jenter og gutter og at de utnytter mulighetene til å se på nakne mennesker. De har ofte spørsmål om kjønnsorgan, pupper, rumpe og om hvordan barn blir til. Det er normalt at barna har interesse av å bli med andre mennesker på do og at de nyter å gå uten klær (Aasland, 2020, s.30).

3.3.2. Bekymringsfull/problematisk seksuell atferd innebærer økt intensitet og hyppighet og at barna har manglende samsvar i utvikling og modenhet med jevnaldrende barn. Barns seksualitet kan anses som problematisk om de fortsetter å ta på kjønnsorganene sine blant andre mennesker etter at de har fått beskjed om at de kan gjøre dette når de er alene. Det er også bekymringsfullt at barn tar på kjønnsorgan og bryster til mennesker de ikke kjenner, stirrer intenst på nakne mennesker og har ereksjon veldig ofte (Aasland, 2020, s.30).

3.3.3. Skadelig seksuell atferd er knyttet til seksualitet som er skadelig, krenkende og problematisk og en slik atferd må tas på alvor. Tegn på skadelig seksuell atferd er at barna ofte tar på seg selv (hyperonaner) og unnviker seg aldersadekvate sosiale aktiviteter. Leker mor og far med en aggressiv eller sorgtung fremtoning. Innehar kunnskap om seksualitet som er for avansert for alderen. Forsøker å tvinge andre til å ta av klærne, nekter å la folk være på do alene, har plagsomme ereksjoner hele tiden, simulerer samleie uten klær og tvinger andre barn til orale, anale eller vaginale samleier (Aasland, 2020, s.30)

3.4. 6-12 år

3.4.1. Normal seksuell atferd i denne aldersgruppen vil være at barnet prater om seksualitet med venner og det å bli kjæresten med hverandre. Det er også normalt at barna liker å høre på og fortelle grove vitser. I denne aldersgruppen øker fokuset på privatliv rundt egen kropp og de ønsker ofte å være alene på badet og når de for eksempel skal bytte klær. At barnet onanerer for å slappe av og har utviklet et språk som innehar ord på genitalier er også normalt (Aasland, 2020, s.43-44).

3.4.2. Bekymringsfull/problematisk seksuell atferd kan være at barnet havner i bråk på grunn av gjentakende snakk om seksualitet og at det seksualiserer relasjoner. Barnet forteller stadig grove vitser med seksuelt innhold og gjenlager lyder som blir brukt under sex. Det kan være bekymringsfullt om barnet blir veldig opprørt om noen ser de skifte klær. Problematiske seksuelle atferd vil være at barnet tar på andres genitalier uten tillatelse og presser andre til å delta i seksuelle handlinger (Aasland, 2020, s.43-44).

3.4.3. Skadelig seksuell atferd blir bekymringsfull grunnet måten den gjennomføres på. Det regnes som skadelig seksuell atferd om barnet snakker ustoppelig om seksuelle aktiviteter og seksualitet og innehar en utagerende seksuell atferd (Aasland, 2020, s.43-44).

I boken til Aasland (2020) er det ingen oversikt over seksualitet for barn over 12 år, men inne på nettsiden *seksuallatferd.no* finnes det opplysninger rundt hva som betegnes som skadelig seksuell atferd hos barn mellom 13 og 18 år. Her nevnes blant annet; tvinge andre til å blotte seg, interesse for voldelig porno, tilbyr seksuelle tjenester mot goder, seksuell omgang med personer som er mye eldre eller yngre, seksuell omgang med dyr eller trakassere andre seksuelt med berøring, bilder og trusler (seksuallatferd, u.å.).

3.5. Avdekking av SSA

SSA kan oppdages hvor som helst, men man kan tenke seg at det er en større mulighet for mennesker som arbeider med barn og unge eller familie/foresatte å oppdage problematikken. Ved mistanke om, eller at det er påvist at et barn har en problematisk eller skadelig seksuell atferd, kan foresatte drøfte dette med barnevernet eller det kommunale helsetilbudet i nærmiljøet. (Betaninensykehus.no, 2020, 21.august). Dersom man har mistanke om at et barn har problemer i forhold til jevnaldrende med seksualitet er *seksuellatferd.no* en fin nettside å benytte seg av. På denne nettsiden finner man nyttig informasjon og god oversikt over hva som er normal, bekymringsfull og skadelig seksuell atferd. Man kan også få råd og veiledning til hva man skal gjøre med problemet.

4. Litteratursøk

I arbeidet med denne bacheloroppgaven har jeg brukt store deler av tiden på litteratursøk og dette har økt interessen min innenfor temaet SSA. Jeg har møtt på en del utfordringer underveis i prosessen, blant annet begrensninger i fagfeltet knyttet til forskning innenfor mitt tema. Det var noe utfordrende å finne forskning som hadde samme innfallsvinkel som temaet mitt. Jeg brukte forskjellige databaser underveis i litteratursøket, og kom frem til at «Oria.ntnu.no» og «Academic search premier» var de mest relevante.

4.1.Studiens troverdighet

Ingen metodeprosess er perfekt, det finnes alltid svakheter, feil og mangler (Jacobsen, 2010, s.19). Det er viktig å være bevisst på at forskernes personlige erfaringer og forforståelse kan påvirke studienes analyser og drøfting (Jacobsen, 2010, s.159). Som jeg nevnte i starten av denne forskningen har jeg forholdsvis lite kunnskap innenfor dette temaet før jeg startet på denne prosessen. Jeg hadde lært lite om SSA gjennom studieløpet mitt og hatt få erfaringer rundt temaet under praksisarbeidet. Mine forutsetninger for forskningen ble lagt frem i innledninger der jeg legger frem mitt formål og motivasjon for studien. Gjennom hele prosessen har jeg tatt klare valg, for å sikre studiens troverdighet og for å besvare problemstillingen.

4.2. Kildekritikk og kildenes pålitelighet

Dalland (2012) viser til at internett som kilde kan være en utfordring i forhold til informasjonsmengden man har tilgang til. For å vurdere hva som er seriøst og godt fagstoff som er relevante for oppgaven, trenger man en viss informasjonskompetanse. Jeg har vurdert litteratur som er publisert i fagfelleverderte tidsskrift som pålitelige. *Det Nationale Institut for Kommuners og Regioners Analyse og Forskning, Norsk tidsskrift for pedagogikk og kritikk* og *Science Direct* er eksempler på tidsskrift som jeg mener er pålitelige og dermed valgt å hente litteratur fra. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress er også en nettside jeg har vurdert som relevant og pålitelig.

4.3. Datainnsamling:

Jeg har valgt å kategorisere datainnsamlingen i en tabell for å få en bedre oversikt. Tabellen viser inklusjons og eksklusjonskriterier under kolonnene søkeord og videre søk. Artikkene ble valgt ut på grunn av at de inneholdt funn som hjelper på å besvare min problemstilling. Det ble også funn på andre artikler med relevans, men de ble ekskludert i datainnsamlingen da de hadde innhold jeg ikke hadde bruk for og på grunn av manglende reliabilitet og validitet. Jeg valgte ut de artiklene som hadde jeg mener har mest relevansen til oppgaven og det ble dermed 6 artikler som ble valgt ut. Jeg skummet gjennom alle artiklene som kom ved litteratursøket. Hadde bachelor oppgaven hatt en større ordgrense kunne jeg nok ha hatt med flere artikler, men ordgrenser gjorde at jeg måtte begrense meg litt.

4.3.1. Tabell 1

Navn, år	artikkelittitel	database	søkeord	videre søk	land
Ericsson, K. 2021	<i>Seksualitetens problemløpere i barnevernet: fra «usedelige» jenter til gutter med «SSA» (problematisk eller skadelig seksuell atferd)</i>	Oria – avgrensning ved «Norske fagbibliotek»	(skadelig seksuell atferd) OG (barn eller unge)	Kryss av «fra fagfelleverderte tidsskrift». 133 treff.	Norge

Skundberg, Ø., 2020	<i>Hvordan forstå barns aldersnormale seksualitet i barnehagen?</i>	Oria – avgrensning ved «norske fagbibliotek»	(forebygge) og (skadelig seksuell atferd)	Kryss av «fra fagfelleverderte tidsskrift». 61 treff.	Norge
Mckibbin, G., Humphreys, C & Hamilton, B. 2017	<i>“Talking about child sexual abuse would have helped me”: Young people who sexually abused reflect on preventing harmful sexual behavior</i>	Academic Search Premier	(harmful) OR (agressive) OR (problematic) AND (sexual behavior) AND (children og child)	Kryss av «Academic journals» og avgrens publiseringdato til 2016-2022. 162 treff	Australia
Jensen, M., Garbo, E., Kleive, H., Grov, Ø & Hysing, M. 2016	<i>Gutter i Norge med skadelig seksuell atferd</i>	Oria – avgrensning ved «norske fagbibliotek»	(gutter) og (skadelig seksuell atferd)	76 treff	Norge
Amundsen, L-M. 2018	<i>Gutter med problematisk eller skadelig seksuell atferd - under barnevernets omsorg</i>	Oria – avgrensning ved «norske fagbibliotek»	(gutter) og (skadelig seksuell atferd)	76 treff	Norge

5. Analyse av artiklene og metode

Jeg vil i denne delen av oppgaven legge frem hvilke forskningsartikler jeg har valgt på bakgrunn av relevansen til min studie og problemstilling.

Artikkel 1 – Ericsson, K., 2021: jeg vurderte det relevant å ta med Ericssons artikkel i studie mitt på grunn av at den belyser hvilke dilemmaer barnevernet står ovenfor i møtet med barn og unge med SSA-problemer, samt at den beskriver hvordan synet på seksualiteten har endret seg. Denne artikkelen hjelper meg med å besvare på hvilken måte barn og unge med SSA skal bli møtt.

Artikkel 2 – Skundberg, Ø., 2020: jeg vurderte den relevant da den beskriver aldersadekvat seksuell atferd i barnehagealder på en ryddig og god måte. Denne artikkelen besvarer problemstillingen på flere områder, ved at den belyser hvordan voksne kan vurdere barnas seksuelle atferd, hvordan man skiller mellom aldersadekvat/normal og skadelig seksuell atferd.

Artikkel 3 – Mckibbin, G., Humphreys, C & Hamilton, B., 2017: denne studien belyser fem overgriperes tanker og opplevelser på hva man kunne ha gjort for å forhindre utviklingen av skadelig seksuell atferd, både hos seg selv og til andre. Relevansen i denne artikkelen var stor i forhold til delen av min problemstilling rundt hva man kan gjøre for å forebygge SSA-atferd hos barn og unge.

Artikkel 4 – Jensen, M., Garbo, E., Kleive, H., Grov, Ø & Hysing, M., 2016: denne vitenskapelige artikkelen inneholder en forskning som går i dybden på karakteristika på unge gutter i Norge med skadelig seksuell atferd. Denne artikkelen har relevans i min oppgave for å forstå bedre hva som ligger til grunn for skadelig seksuell atferd.

Artikkel 5 - Amundsen, L-M., 2018: omhandler gutter med problematisk eller skadelig seksuell atferd under barnevernets omsorg, med et søkelys på å øke antall fosterhjem til disse utsatte barna. Denne artikkel gir meg en større forståelse rundt SSA og innsikt i hvordan fosterhjem opplever å ha ansvar for et barn med denne atferden.

Artikkel 6 – Pedersen, S, H., Nøhr, K & Kloppenborg, S, H. 2017: denne erfaringsoppsamlingen ble jeg tipset om av min bachelorveileder da den har stor relevans til min oppgave. Den er publisert av KORA, Det Nationale Institut for Kommuners og Regioners Analyse og Forskning. Dette prosjektet omhandler å forebygge seksuelle overgrep mot barn. I tillegg belyses utredninger og hvilke behandlingsmetoder som blir brukt.

5.1.Hva er felles og ulikt med artiklene?

Felles for alle artiklene er at alle er fagfelleverderte noe som vil bidra til å styrke litteraturstudien. Når en forskningsartikkel er merket som fagfelleverdert betyr det at den har fått en akademisk bedømming. Artikkelen «Børn, der krænker andre børn» er ikke fagfelleverdert, men jeg forhørte meg med min veileder og fikk da beskjed om at artikkelen var godkjent å bruke i en bacheloroppgave. Alle artiklene handler gjennomgående om seksualitet og skadelig seksuell atferd, med ulike vinklinger og ståsteder. Forskningsartiklene er utarbeidet av fagpersoner innenfor feltet. Summen av disse artiklene vil være med på å belyse min problemstilling. Ulikheter i artiklene er vinklinger, oppbygning og noe innhold. Ulikhetene mellom artiklene vil hjelpe meg med å se temaet fra forskjellige vinklinger.

5.2.Sammendrag av forskningsartiklene:

Artikkel 1 – Ericsson, K. 2021: *Seksualitetens problemlære i barnevernet: fra «usedelige» jenter til gutter med «SSA» (problematisk eller skadelig seksuell atferd)*

Ericsson setter søkelys på hvordan utviklingen har vært rundt skadelig seksuell atferd, det at man før bare hadde blikket rettet mot jentene når det handlet om seksualitet mens det i aller høyeste grad involverte gutter, både som ofre og problematiske seksuelle aktører. Det drøftes også hvilke dilemmaer barnevernet står ovenfor i møte med barn og unge med SSA-problemer og på hvilken måte barna skal bli sett på. Barn og unge med problematisk og skadelig seksuell atferd har «nylig» havnet på dagsordenen i barnevernet. Ut ifra undersøkelser som er gjort ser man at de fleste med SSA-problemer er gutter i tenårene.

Artikkel 2 – Skundberg, Ø. 2020: *Hvordan forstå barns aldersnormale seksualitet i barnehagen?*

Skundberg forklarer forskjellen på aldersnormal, bekymringsfull og skadelig seksuell atferd. Skundberg hevder at barns seksualitet er utløst av voksnes seksualitet. Han forklarer at mistolkning av barns seksualitet øker sannsynligheten for at barn og unge kan få en usunn utvikling av seksualitet. Underreaksjoner eller overreaksjoner kan være konsekvenser av slike

feiltolkninger hos voksne. Overreaksjoner kan påføre skade på den aldersnormale seksuelle atferden og underreaksjoner kan hindre avdekking av seksuelle overgrep eller skadelig seksuell atferd. Konklusjonen til Skundberg er at om man har en innsnevret forståelse av barns seksualitet kan dette hindre vurderingen av hvor grensen går mellom aldersnormal og problematisk seksuell lek. Atferden skal vurderes ut fra hyppighet, frivillighet og konsekvenser.

Artikkel 3 - Mckibbin, G., Humphreys, C & Hamilton, B. 2017: *“Talking about child sexual abuse would have helped me”*: Young people who sexually abused reflect on preventing harmful sexual behavior.

Denne studien indentifiserer muligheter for å forebygge og forhindre utviklingen av skadelig seksuell atferd hos barn og unge. Kandidatene som ble utvalgt til å delta har tidligere gjennomført et behandlingsprogram for skadelig seksuell atferd. Disse unge kandidatene ble kontaktet som eksperter i denne sammenhengen grunnet deres erfaringer med skadelig seksuell atferd. Fokuset i intervjuene var å avdekke mulighetene for å forhindre en utvikling av skadelig seksuell atferd hos barn og unge. I dette studie ble det avdekket tre mulige tiltak for forebygging. Resultatene i studien viste at flere av ungdommene mente at en forbedring i kvaliteten på seksualundervisningen kunne være med på å forhindre skadelig seksuell atferd. Refleksjonene til behandlerne stemte overens med dette. Videre i studien viste resultatene at pornografi kunne være en årsaksfaktor selv om bare tre unge kandidater mente at porno var en årsaksfaktor til SSA mente behandlerne det motsatte, de mente at pornografisk materiale var et stort problem i livet til barn og unge med SSA. Det vil være et problem for barn og unge som ikke har evnen til å skille pornografisk materiale fra realiteten og en normal seksuell atferd. Til slutt viste resultatene at de unge kandidatene mente at dersom de hadde blitt sett og hørt rundt deres opplevelser og erfaringer rundt seksuelle misbruk og fysisk vold fra familie eller partnere hadde blitt møtt med forståelse og støtte fra omverdenen ville de ha vært mindre utsatte for å utvikle den skadelig seksuelle atferden. Denne vurderingen ble støttet av behandlerne.

Artikkel 4 - Jensen, M., Garbo, E., Kleive, H., Grov, Ø & Hysing, M. 2016: *Gutter i Norge med skadelig seksuell atferd*.

Denne artikkelen handler om gutter i Norge med skadelig seksuell atferd. Unge gutter som utfører seksuelle overgrep, har ofte vansker på flere områder i livet og kommer ofte fra familier med mange belastninger. Denne studien viser også at 10-15% av barn og unge med

SSA fortsetter med denne atferden i voksen alder. Kandidatene i denne undersøkelsen var bestående av henviste ungdommer til poliklinikker innen psykisk helsevern for barn og ungdom med skadelig seksuell atferd i perioden 2004-2013. Resultatene i studien viser at debutalderen som utøver er gjennomsnittlig 13,2 år. 62% av guttene er sterkt mistenkt for eller har innrømt to eller flere overgrep før henvisning. 95% har utført overgrepene alene. 76% av de fornærmede er jenter og utøvers forhold til den fornærmede er 41% nabo/bekjent, 27% biologisk/halvsøsken, 16% annen slektning og 9% fremmed. Studiet viser også at majoriteten i utøvergruppen både er under kriminell og seksuell lavalder i Norge. Kandidatene i studien viser seg å befinne seg i normalen når det gjelder kognitive evner, men man ser også at en høy andel har lærevansker. Ifølge internasjonale funn samsvarer SSA og lærevansker godt med å utvikle atferdsproblemer generelt. Studien viser også at kandidatene har sosiale vansker noe som er en dokumentert risikofaktor for å utøve skadelig seksuelle handlinger eller annen atferdsproblematikk. Studien rundes av med at det i norsk helsevesen i dag (barnevern, familievern, politi, justis og kriminalomsorgen) ikke er utarbeidet en felles måte å møte, registrere og hjelpe disse barna med deres familier på.

Artikkel 5 - Amundsen, L-M. 2018: *Gutter med problematisk eller skadelig seksuell atferd - under barnevernets omsorg.*

Gutter som begår seksuelle overgrep, strever med sosiale vansker. Sosiale vansker og atferdsvansker viser seg å være risikofaktorer. Det viser seg også at mangel på intime forhold til jevnaldrende, antisosial orientering, sosial isolering, negativ innflytelse og dårlig omgangskrets er faktorer som øker risikoen for gjentagende skadelige seksuelle handlinger. Formålet med dette kursprosjektet var at fosterforeldre som arbeider med barn og unge skulle få en større kunnskap om gutter med problematisk eller skadelig seksuell atferd. Å kurse fosterforeldre vil ikke bare gi større kunnskap, men også forhåpentligvis bidra til forandring. Utgangspunktet for dette kurset var at private og statlige barnevern fikk forståelse for at det var et behov for at gutter med SSA kunne tilbys fosterhjem og ikke bare institusjonsplasseringer. Det viste seg at dette kurset bidro til av fosterforeldrene som var med fikk en endring i synet på barn og unge med SSA. De jobbet under hele kurset med refleksjon og evnen til å sette seg inn i andres rolle, følelser og perspektiv (empati). Kursdeltakerne fikk en større forståelse for bakenforliggende årsaker til at barn utvikler SSA.

Artikkel 6 – Pedersen, S, H., Nøhr, K & Kloppenborg, S, H. 2017: *Børn, der krænker andre børn.*

Prosjektet har til formål å forebygge seksuelle overgrep mot barn. I dette prosjektet får barn og unge med problematisk eller skadelig seksuell atferd behandling over en periode for å se om dette kan forebygge videre skadelige handlinger. Den største andelen av klientene er gutter, og disse guttene viser seg å ha en rekke utfordringer; 85% er ofre for omsorgssvikt, 67% har sosiale problemer og 60% har en psykisk diagnose. Opprettelsen av målgruppen for prosjektet er barn og unge som både er utøvere og ofre for forskjellige former for svikt. Klientene får tilbud om overgrepsofret behandling, nettverksforløp, meditasjon og behandlingsforløp med familien. De får tilbud om individuelle forløp og gruppeforløp. Blant kommunene som har brukt behandlingstilbudene er det overordnet stor tilfredshet både på rådgivning, behandling og utredning. Det er stor tilfredshet på behandlingen selv om det kun er rapportert at 25% vurderer at den problematiske eller skadelige seksuelle atferden avtok helt etter endt behandling. Kommunene har rapportert at man ser at selv om ikke den skadelige seksuelle atferden stopper helt etter behandling så avtar den. Kommune har også blitt mer kvalifiserte til å håndtere barn og unges vanskeligheter rundt denne problematikken. Halvparten av kommunene som deltok i spørreundersøkelsen vurderer at behandlingene ga resultat i at barnas trivsel har steget. Det skal også bemerkes at ved foreldrenes vurdering av barna/ungdommene etter endt behandling påpekes trivselsproblemer hos barna. Samlet sett viser resultatene av erfaringsinnhenting av prosjektet har hatt en positiv innvirkning på barna. Barna får utredning på alle behandlingstedene som psykologiske tester, kliniske intervju og risikovurdering i forhold til fremtidig problematisk eller skadelig seksuell atferd. Når utredningene er ferdig sendes en rapport med anbefalinger til kommunen. Disse anbefalingene kan rette seg mot en spesifikk behandling for barnet med SSA eller mot andre problematiske områder i barnets liv. Det legges også frem eksempler på tiltak ut over overgrepsofret behandling:

- Støtte i fritiden, hjemmet og på skolen
- Etablering av en kontaktperson
- Mentorordning
- Samvær med foreldre
- Seksualundervisning
- Behandling av klientens egne traumer om klienten selv har vært utsatt for overgrep
- Skjerming av barnet/den unge for å forhindre videre overgrep
- At foreldrene får psykologhjelp

Behandlingsstedene tilbyr også rådgivning over telefon. En slik rådgivning kan omhandle flere områder; fra hvordan man blir henvist for å få hjelp til spørsmål om hva som er urovekkende og normal seksuell atferd.

6. Drøfting/diskusjon

Med bakgrunn i funnene jeg har gjort ved hjelp av artiklene skal jeg nå ta for meg problemstillingen og belyse tematikken rundt SSA.

Problemstillingen er som følger: «*Barn med skadelig seksuell atferd. Årsaker og forebygging*».

6.1. Hvilke årsaker/hva kan forklare hvorfor noen barn utvikler en skadelig seksuell atferd?

Det finnes store variasjoner i gruppen av barn og unge som har SSA og som utøver seksuelle overgrep. Det er forskjell i kjønn, aldre på ofrene, antall ofre og type handlinger (Kruse, 2011). Gjennomgående i artiklene jeg fant i datainnsamlingen, fokuseres det på gutter med skadelig seksuell atferd. Er det bare gutter som sliter med SSA? Ifølge artikkelen *Gutter i Norge med skadelig seksuell atferd* (2016) kommer det fram at 90-95% av barn og unge i Norge med SSA er gutter. På nettsiden *Seksuellatferd.no* kommer det frem at både gutter og jenter utfører seksuelt skadelige handlinger, men at hos jenter kan det være en mere skjult og tabubelagt problematikk som står for mørketall (kurs.seksuellatferd.no, u.å.).

I de fleste av artiklene kommer det frem at det finnes risikofaktorer som kan være årsaken til utviklingen av problematisk eller skadelig seksuell atferd. Studien til Jensen, Garbo, Kleive, Grov & Hysing (2016) viser at familievold og fysiske eller seksuelle overgrep er risikofaktorer for å utvikle SSA. 16% av ungdommene med SSA har erfart alvorlig omsorgssvikt, 11% hadde vært utsatt for seksuelle overgrep og 16% hadde opplevd en kombinasjon av traumer. I studien vises det også til at 43% av ungdommene har generelle og spesifikke lærevansker og i 83% av tilfellene er barnets sosiale fungering bekymringsfull eller at barnet fungerer dårlig i forhold til jevnaldrende (Jensen et al., 2016). Dette støttes av studien til Mckibbin, Humphrey & Hamilton (2017) der det også kommer frem at det finnes bevis på at skadelig seksuell atferd kan knyttes til barndomstraumer og bruk av pornografi. I artikkelen til Amundsen (2018) kommer det også frem at gutter som begår overgrep har problematikk på sosiale områder og det konkluderes med at sosiale vansker og atferdsvansker

kan være risikofaktorer for utvikling av SSA. I erfaringsinnhentingene til Pedersen, Nøhr & Kloppenborg (2017) kommer det frem at 85% klientene i prosjektet har vært utsatt for passiv omsorgssvikt og 67% har sosiale problemer og 60% med en psykiatrisk diagnose. Man ser at det gjentatte ganger kommer frem i flere av artiklene at sosiale problemer, pornografi, omsorgssvikt og dårlig forhold til jevnaldrende er risikofaktorer som kan knyttes til utvikling av SSA. Barn som selv har vært utsatt for overgrep kan utvikle endrede holdninger til seksualitet (Ingnes & Kleive, 2011, s.70). Det er viktig at man ser på flere forhold rundt barnet for å forstå oss på årsaker til SSA. Man må også se årsakene i sammenheng med ulike sårbarhetsfaktorer som for eksempel tilknytningsforstyrrelser. Dette er viktige funn for en barnevernspedagog som jobber tett med barn og unge; det å ha et spesielt søkelys på å avdekke eventuelt SSA hos barn og unge som har hatt traumatiske opplevelser tidligere i livet.

Manglende eller dårlig sosial kompetanse er gjennomgående for mange av barna og ungdommene med overgrepstatferd. Dette kan mulig knyttes til svakere kognitiv fungering, men det kan også være knyttet til manglende erfaring og gode rollemodeller i oppveksten. Eksempler på manglende erfaring kan være: mangel på gruppetilhørighet, mangel på voksenpersoner utenom foreldre, kjæreste, og mobbehistorikk. Det kan også være en faktor at de ikke går på skole; skolen er en arena der man naturlig lærer sosial kompetanse (Långstöm & Lindblad, 2000). Som nevnt tidligere hadde 83% av utvalget i den norske studien en bekymringsfull sosial fungering og fungerte dårlig i forhold til jevnaldrende (Jensen, et al., 2016). Barn og unge med SSA har ofte en del vansker med seg selv og på flere områder i livet som gjør at de skiller seg ut og dette kan føre til at de har vansker med relasjoner til andre. Man kan derfor tenke seg at vansker rundt sosiale relasjoner har en tilknytning til ferdigheter og sosiale erfaringer som læres i oppveksten, spesielt i samspill med omsorgspersoner.

Noen av barna og ungdommene med skadelig seksuell atferd har selv vært utsatt for seksuelle overgrep. I studien til *Gutter i Norge med skadelig seksuell atferd* (2016) finner de at lavere andeler av utvalget har vært utsatt for overgrep selv. Dette kan tegne på at ikke alle barn og ungdom med SSA har vært utsatt for seksuelle overgrep. Det å selv være utsatt for seksuelle overgrep kan dermed ikke være tilstrekkelig forklaring på utvikling av SSA, men kan sees på som en årsaksforklaring/risikofaktor. Dette samsvarer med studien til Amundsen (2018) der det også blir sagt at det er svært sjeldent at barn og unge som selv har vært utsatt for seksuelle overgrep fører til at de selv utøver overgrep. På den andre siden kommer det frem i studien til Mckibbin, Humphreys & Hamilton (2017) at det ble gjort en undersøkelse der skoleelever deltok. Der kom det frem at det var stor sannsynlighet at barn som hadde blitt sexuelt

misbrukt hadde en mye større sjans til å utøve skadelig seksuell atferd enn kandidatene som var «ikke seksuelt misbrukt». Det kom også frem i studien at de unge kandidatene mente at dersom de hadde blitt sett og hørt rundt deres opplevelser og erfaringer rundt seksuelle misbruk og fysisk vold fra familie eller partnere og hadde blitt møtt med forståelse og støtte fra folk rundt ville de ha vært mindre utsatte for å utvikle den skadelig seksuelle atferden. Denne vurderingen ble støttet av behandlerne i studien (Mckibbin et al., 2017). Det er dermed ikke en klar sammenheng mellom det å være utsatt for seksuelle overgrep og det å selv utøve SSA, men som barnevernspedagog bør man kanskje være ekstra oppmerksomme på kjennetegnene til SSA om man har omsorg for barn og unge som har vært utsatt for seksuelle misbruk.

I starten av denne forskningen kom jeg med et eksempel fra at et møte jeg selv har hatt med en ungdom med SSA. Denne gutten hadde opplevd omsorgssvikt og hadde blitt utsatt for seksuelle overgrep i ung alder. Under praksisperioden min ga ikke dette noe tydeligere svar for meg rundt SSA, men etter forskningen min ser jeg nå at dette kan være en tydelig årsak/risikofaktor for utvikling av SSA. I denne saken opplevde barnevernet at foreldrene overså den bekymringsfulle atferden/ikke forsto alvorligheten i den og ikke ønsket å pålegge atferden til ungdommen noe oppmerksomhet. Dette støttes av Skundberg (2020) sin artikkel. Der han belyser at foreldre ofte kan overse slik atferd på grunn av at det er et tabubelagt tema og at foreldre ikke ønsker oppmerksomhet rundt slike saker (Skundberg, 2020). I denne saken hadde de barnevernsutdannede miljøterapeutene samtaler med gutten for å finne ut hvilke årsaker som trigget han i denne atferden. Barnets oppfatning av egen atferd er veldig viktig og når man er ung påvirkes man lett av både indre og ytre faktorer (Aasland, 2020, s.78). Under disse samtalene kom det frem at gutten hadde opplevd seksuelt misbruk i nær relasjon og at han ble påvirket av fars atferd. Aasland (2020, s.78) nevner også at et barns opplevelse av skam eller aksept kan påvirke deres forhold til sin egen seksualitet.

Pornografi er lett tilgjengelig på nett for barn og unge i dag. Barn er stadig yngre når de begynner å se på eller blir eksponert for pornografi. For tidlig eksponering av pornografisk materiale kan være med på å forme barn og unges seksuelle preferanser. Man ser at det er et høyere konsum av pornografi med voldelig innhold hos unge som begår seksuelle overgrep (Kjellgren, 2009). I studien til Mckibbin, Humphreys & Hamilton (2017) forteller 12 av 14 av de deltakende kandidatene om eksponering av pornografi og 3 av disse fortalte av pornografi var en av faktorene som trigget dem inn i en skadelig seksuell atferd og at den skadelig seksuelle atferden kunne ha blitt unngått om de aldri hadde blitt eksponert for pornografisk

materiale (Mckibbin et al., 2017). Man må allikevel være forsiktig med å regne pornografi som en utløsende faktor. Mange barn og unge bruker pornografi, men det betyr ikke at dette er farlig og at de automatisk vil utvikle en skadelig seksuell atferd.

6.2. Forebygging og behandling av skadelig seksuell atferd

Forebygging regnes å være mer kostnadsvennlig enn å behandle når skaden har tatt sted. Det vises i flere av studiene at utøvere av skadelig seksuell atferd er unge mennesker (Ericsson, 2021; Mckibbin et al., 2017; Amundsen, 2018; Pedersen, Nøhr, Kloppenborg, 2017; Jensen et al., 2016). Man kan dermed tenke seg at tidlig utredning og hjelp vil være med på å minske/forebygge den skadelig seksuelle atferden. I Artikkelen til Skundberg (2020) blir vi introdusert til hva som er normal aldersadekvat seksuell oppførsel. Skundberg forklarer at det å tolke barneseksualiteten med en forutbestemt oppfatning av hva som er «barnlige» og «naturlige» er en homologisk epistemologi. Dette kan skape hindringer i vurderingen av skillet mellom aldersnormal og skadelig seksuell lek. Han mener at man må vurdere barns seksuelle atferd etter hyppighet, frivillighet og fysiske konsekvenser (Skundberg, 2020). Det er viktig at man snakker med barn om seksualitet og lar de være utforskende.

Omsorgspersoner og andre nære er betydningsfulle i barnets liv og hvordan disse relasjonene, samspillet og tilknytningen fungerer, er avgjørende for at et barn utvikler en sunn og god seksualitet. Barn og unge som utvikler et godt forhold til sin egen seksualitet vil få et godt og trygt forhold til andre mennesker (Aasland, 2018, s.14-22). Skundberg (2020) forklarer at voksne personer ofte har et ambivalent og komplisert forhold til barns seksualitet i lek og atferd. Varsomhet på tegn til overgrep eller skadelig seksuell atferd gjør at den normale atferden i barnets alder kan oppfattes som bekymringsverdig og urovekkende, på grunn av at den blir assosiert til voksnes seksualitet. Det nevnes også at pedagoger og studenter som jobber med små barn forteller at de har lært for lite om seksualiteten til barn og unge til å kunne vurdere hvor grensen går mellom normale og skadelige handlinger (Skundberg, 2020).

I Skundbergs artikkel (2020) kommer det frem at i rammeplan for barnehagen nevnes seksualitet i tilknytning til forebygging mot seksuelle overgrep. Det er bra at forebyggingen starter allerede i barnehagen og at dette er et fokus.

I artikkelen *Børn, der krænker andre børn* (2017) er det gjort en erfaringsinnhenting av barn og unge med skadelig seksuell atferd som har gjennomført utredning og/eller behandling. På den ene siden påpekes det at behandlingen har virket positivt inn på barn og unges trivsel og

at barna/ungdommene har mindre problemer etter endt behandling. På den andre siden opplever foreldrene at mange av barna fortsatt sliter med trivselsproblemer. I denne undersøkelsen kommer det også fram at kommunene ser en bedring etter endt behandling og at 25% av kommunene sier at den seksuelle atferden har stoppet helt etter behandling. Det kommer også fram at 25% av kommunene mener behandlingen ikke har utgjort noe forskjell på barna (Pedersen et al, 2017). Mange steder i landet vårt er det begrensede muligheter til å henvise barn og unge med SSA til god utredning, oppfølging og eventuelt behandling (NKVTS, u.å.).

Et viktig tiltak for å forebygge og begrense de negative konsekvensene av vold, er utredning og behandling/hjelp. Med utgangspunkt i tiltak 35 i tiltaksplanen *En god barndom varer livet ut* for 2014-2015 fra Barne- og likestillingsdepartementet ble NKVTS bedt om å utarbeide en oversikt over behandlingstilbudene som finnes for barn og unge med SSA i Norge (Holt, Nilsen, Moen & Askeland, 2016). I denne rapporten kommer det fram hvor viktig det er med tidlig intervensjon i møte med disse utsatte barna, fordi det finnes sammenheng mellom å bli utsatt for vold og overgrep tidlig i livet med senere utøving av vold. Det viser seg også at voldelig atferd i ungdomsalder kan være en risikofaktor for vold i voksen alder. I et barnevernsfaglig syn vil det være en viktig del av forebyggingen at barna og ungdommene får god oppfølging på flere arenaer; i hjemmet, på skolen, på institusjon, på sosiale arenaer m.m. (Holt et al, 2016). V27 er en klinisk ressursenhet ved BUP i Bergen for unge med SSA og deres familier. V27 har utarbeidet en unik mulighet til å kartlegge kjennetegn ved unge som utøver SSA i Norge. For at et barns atferd skal kunne endres kreves det mer enn kun behandling. Man må legge til grunn at barnet skal ha et trygt sted for endring, derfor er det viktig at rammene rundt barnet/ungdommen det gjelder rettes inn mot utviklingsfremmende omgivelser (Mckibbin et al, 2017). En kan tenke seg til at mangel på kompetanse på behandlingstilbudene som unge med SSA tilbys, kan gjøre det vanskelig å jobbe med forebygging av atferden (Ingnes & Kleive, 2011, s. 20-21). I artikkelen til Mckibbin et al. (2017) kommer det fram at de unge overgriperne selv mener at ulike instanser burde informere om personlige grenser og seksualitet knyttet til kropp før det blir et stort problem. Når barn og unge ikke innehar kunnskap om seksuelle handlinger og seksualitet har de også manglende kunnskap rundt konsekvenser av ulike handlinger som er seksuelle (Aasland, 2020, s.77). I forskningen til Mckibbin et al. (2017) forteller deltakerne at hjelp av håndtering ved bruk av pornografi ville vært til hjelp for den skadelig seksuelle atferden. Tidligere i oppgaven kom jeg med et eksempel fra min praksisperiode. Det som ble tilbudt denne

ungdommen var ukentlige samtaler med miljøterapeutene på institusjonen i tillegg til ukentlige samtaler med BUP. Under disse samtalene ble det blant annet satt søkelys på bearbeiding av tidligere negative opplevelser, veiledning rundt «normal» seksualitet og pornografi. Ungdommen søkte på veldig bisarre og groteske videoer: sex i klasserom, voldtekt i skogen m.m. og han var åpen om at videoene ga han nye ideer og fantasier om hvordan sex kunne gjennomføres.

Behandling av barn og unge med SSA kan forstås som en sekundær forebyggingsprosess. Målet er at slike handlinger ikke gjentar seg (Ingues & Kleive, 2011, s.22). Resultater ved behandling vil ikke kunne måles med en gang, det vil kreve mange år med oppfølging, hjelp fra ulike instanser og veiledning for å komme frem til et mål. Man kan derimot måle endring av holdning, innsikt hos barnet, atferden og for eksempel endring fra skadelig seksuell atferd til problematisk eller bekymringsfull atferd.

Ved å presentere ulike former for forbedring og forebygging vil man kunne begrense utviklingen av skadelig seksuell atferd. De unge overgriperne i undersøkelsen til Mckibbin et al. (2017) fremhevet viktigheten av god seksualundervisning med informasjon om SSA og seksuelle overgrep i skolen. Skundberg (2020) forklarer viktigheten av kunnskap rundt barns seksualitet og at det er viktig å kunne forskjellen på hva som er aldersadekvat og hva som er bekymringsfull/skadelig seksuell atferd. Når man tilbyr barn og unge behandling rundt SSA, handler det ikke om å godta denne atferden. Det handler om at barna skal få hjelp til å få en innsikt over egen atferd og handlinger og at seksuell skadelig atferd er uakseptabelt. I tillegg må man hjelpe barnet med å bearbeide sine egne traumer og ubehagelige opplevelser (Ingues & Kleive, 2011, s.24).

I Ericssons (2021) artikkel settes det søkelys på at SSA er et «nylig» fenomen innen barnevernet. Det kommer frem at barnevernsansatte selv synes de har for lite kunnskap rundt SSA. Her er det viktig at kompetanseheving blir satt mer på dagsordenen. Men er det nok med bare kompetanseheving? Hvilket perspektiv barnevernsansatte møter disse barna og ungdommene med SSA på er minst like viktig. I artikkelen til Ericsson (2021) blir det nevnt at barn og unge med SSA blir sett på som «overgripere» i likhet som voksne overgripere og i enkelte tilfeller blir barna sett på som monstre. Dermed ble det også brukt de samme modellene på barn og unge som på de voksne overgriperne når det gjelder risikovurdering og behandling. Vi må forstå viktigheten i perspektivet vi møter disse barna på. Når man møter disse barna som overgripere blir synet vi har på at «barnet er et barn» borte.

Mange kan tenke at det er barnet som skal fjernes fra omgivelsene og at det kun er ofrene, skolemiljø, og lokalmiljø som skal vernes (Ericsson, 2021, s.247). Barnet med SSA skal også vernes. En god forebygging mot videre utøvelse av SSA er at barnevernet ivaretar disse barnas identitet som barn. Barnevernet har et rettslig prinsipp om at alle barn skal bli behandlet ut fra barnets beste og dette omhandler selvfølgelig også barn og unge med SSA.

7. Avslutning/konklusjon

Problemstillingen for denne oppgaven er som følger: «*Barn med skadelig seksuell adferd. Årsaker og forebygging*».

Problemstillingen i denne oppgaven hadde som formål å løfte opp et tema som det kreves større oppmerksomhet rundt, og har derfor en bred vinkling for å oppsummere og belyse temaet SSA. Etter min opplevelse av møte med SSA i praksis, skjønnte jeg fort at dette er noe vi i barnevernsprofesjonen må inneha mer kunnskap om. Kan ikke vi i barnevernet nok om dette så har vi heller ikke mulighet til å avdekke, utrede, kartlegge, forebygge eller hjelpe disse barna. Årsaker for skadelig seksuell atferd kan ha røtter i barndomsopplevelser som for eksempel; omsorgssvikt, tidlig debut til bruk av pornografi, fysiske og psykiske overgrep, sosiale vansker og dårlig veiledning og innflytelse av nære personer. Det er bestående av mange faktorer i et komplekst nettverk. For å forebygge at barn og unge vokser opp i en familie med omsorgssvikt, overgrep og traumer er det viktig med tidlig intervensjon og forebygging. Vi må ikke være redde for å melde ifra om en bekymringsfull, problematisk eller skadelig seksuell atferd. Problematikken rundt SSA har blitt et samfunnsproblem når hele 30-50% av alle overgrep mot barn er utøvd av barn selv. Søkelyset på SSA må inn i skoleundervisning, foreldre må få mer informasjon om temaet og det må til en kompetanseheving rundt dette temaet på studieløp og i barnevernstjenesten. Regjeringen og helsemyndighetene må satse på kompetanseheving og at alle instansene får felles retningslinjer å forholde seg til.

8. Litteraturliste

Aasland, M, W. (2018). *Barna og seksualiteten* (1.utg). Cappelen Damm Akademisk.

Aasland, M, W. (2020). *Barna og seksualiteten* (2.utg). Cappelen Damm Akademisk.

Amundsen, L, M. (2018). Gutter med problematisk eller skadelig seksuell atferd – under barnevernets omsorg. *Psykologi i kommunen. Nr 4 2018*. Hentet 28.april 2022 fra <https://hiof.brage.unit.no/hiof-xmlui/bitstream/handle/11250/2599900/AmundsenGutter2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Barnekonvensjonen. (2003). FNs konvensjon om barns rettigheter: Vedtatt av De Forente Nasjoner den 20. november 1989, ratifisert av Norge den 8.januar 1991: Revidert oversettelse mars 2003 med tilleggsprotokoller. Oslo: Barne- og familiedepartementet. Hentet den 5.april 2022 fra:

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf

Barneombudet. (u.å.). *Seksuell lavalder*. Barneombudet.no, Hentet 23.mars 2022 fra:

<https://www.barneombudet.no/for-barn-og-unge/dine-rettigheter/seksualitet>

Barnevernloven (1992). *Lov om barnevernstjenester* (LOV-1992-07-17-100). Lovdata.no. Hentet 7.april 2022 fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100>

Betaniensykehus. (u.å.). *Problematisk og skadelig seksuell atferd (SSA) hos barn og unge 0-17 år*. Betaniensykehus.no. hentet 05.05.22 fra:

<https://betaniensykehus.no/behandlinger/problematisk-og-skadelig-seksuell-atferd-ssa-hos-barn-og-unge-0-17-ar>

Det Kongelige Helse- og Omsorgsdepartementet. (26.oktober, 2020). *Tillegg til tildelingsbrev nr.61 – Utrede et lavterskeltilbud til barn og unge som står i fare for å begå problematisk eller skadelig seksuell atferd mot andre barn og unge*. Regjeringen.no. Hentet 6.april 2022 fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/e316e6cf2701448782bcd3c3737dff7c/tillegg->

[nr.-61-utrede-et-lavterskeltilbud-til-barn-og-unge-som-star-i-fare-for-a-bega-pro-1776081.pdf](#)

Helsenorge (2022). *Problematisk seksuell atferd hos barn og unge*. Helsenorge.no, Hentet 24.mars 2022 fra: <https://www.helsenorge.no/psykisk-helse/problematisk-seksuell-atferd-barn-og-unge/>

Ingues, K, Eili & Kleive, H. (2011). *I møte med unge overgripere*. Gyldendal akademisk

Jacobsen, D, I. (2010). *Forståelse, beskrivelse og forklaring: innføring i metode for helse- og sosialfagene*. (2.utg.) Høyskoleforlaget.

Jensen, M., Garbo, E., Kleive, H., Grov, Ø & Hysing, M. (2016). Gutter i Norge med skadelig seksuell atferd. *Tidsskrift for Norsk psykologforening* .366-375. Hentet 28.april 2022 fra: <https://psykologtidsskriftet.no/vitenskapelig-artikkel/2016/05/gutter-i-norge-med-skadelig-seksuell-atferd?redirected=1>

Kjellgren, C. (2009). Adolscnt sexual offending. Prevalance, risk factors and outcome. (Doktorgradsavhandling). *Lund University*. Hentet 29.april 2022 fra: <https://lup.lub.lu.se/search/ws/files/4306845/1468479.pdf>

Kruse, A, E. (2011). Unge som begår seksuelle overgrep. *Nasjonalt Kunnskapscenter om vold og traumatisk stress*. Hentet 29.april 2022 fra: <https://www.nkvts.no/rapport/unge-som-begar-seksuelle-overgrep/>

Langfeldt, T. (2000). *Barns seksualitet* (2.utg). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Långström, N & Lindblad, F. (2000). Young sex offenders: Background, personality, and crime characteristics in a Swedish forensic psychiatric sample. *Nordic Journal of Psychiatry*. 113-120. hentet 29.april 2022 fra: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/080394800427401?needAccess=true>

Mckibbin, G., Humphreys, C & Hamilton, B. (2017). «Talking about child abuse would have helped me»: Young people who sexually abused reflect on preventing harmful sexual behavior. *Science Direct*. 210-221. hentet 28.april 2022 fra: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0145213417302454?via%3Dihub>

Nasjonalt Kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS). (2017).

Behandlingstilbudet til barn og unge med problematisk eller skadelig seksuell atferd (Rapport nr.1/2017). *Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress A/S*. Hentet 5.april 2022 fra: https://www.nkvts.no/content/uploads/2017/03/NKVTS_Rapport_1_2017.pdf

Nasjonalt Kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. (u.å.). «Også disse barnas beste»: Kommunalt barneverns arbeid med barn og unge med problematisk eller skadelig seksuell atferd. *Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress*. hentet 05.05.22 fra: <https://www.nkvts.no/notat/ogsa-disse-barnas-beste-kommunalt-barneverns-arbeid-med-barn-og-unge-med-problematisk-eller-skadelig-seksuell-atferd/>

Pedersen, S, H., Nøhr, K & Kloppenborg, S, H. (2017). Børn, der krænker andre børn. *KORA: Det Nationale Institut for Kommuners og Regioners Analyse og Forskning*. 1-62. Hentet 28.april 2022 fra: <https://socialstyrelsen.dk/udgivelser/born-der-kraenker-andre-born>

Seksuellatferd (u.å.). *Både gutter og jenter*. Kurs.seksuellatferd.no. hentet 6.mai fra: <https://kurs.seksuellatferd.no/forebygging-og-haandtering/5-skadelig-seksuell-atferd/baade-gutter-og-jenter/>

Seksuellatferd (u.å.). *Skadelig seksuell atferd*. Seksuellatferd.no, Hentet 29.mars fra: <https://www.seksuellatferd.no/skadelig-seksuell-atferd/>

Seksuellatferd (u.å.). *Trafikklyset*. Seksuellatferd.no, Hentet 24.mars 2022 fra: <https://www.seksuellatferd.no>

Skundberg, Ø. (2020). Hvordan forstå barns aldersnormale seksualitet i barnehagen? *Nordisk tidsskrift for pedagogikk og kritikk*. 1-13. Hentet 7.april 2022 fra: <https://pedagogikkogkritikk.no/index.php/ntpk/article/view/1646/3946>

Støren, I. (2013). *Bare søk! Praktisk veiledning i å skrive litteraturstudier*. Cappelen Damm AS.

